

Kata Hubung sebagai Peranti Kohesi dalam teks Ucapan Tunku Abdul Rahman

Conjunctions As a Cohesive Device in Tunku Abdul Rahman's Speeches

Yusniza Binti Yaakub
yusniza@uum.edu.my

Mashetoh Binti Abd. Mutalib
mashetoh@uum.edu.my

Rohizah Binti Halim
rohizah@uum.edu.my

Unit Bahasa, Sastra dan Budaya Melayu
Pusat Pengajian Bahasa, Tamadun dan Falsafah
Universiti Utara Malaysia

Received: 21 December 2020; **Accepted:** 04 June 2021; **Published:** 17 June 2021

To cite this article (APA): Yaakub, Y., Abd. Mutalib, M., & Halim, R. (2021). Kata Kata Hubung sebagai Peranti Kohesi dalam teks Ucapan Tunku Abdul Rahman. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 12(1), 120-134. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol12.1.9.2021>

To link to this article: <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol12.1.9.2021>

ABSTRAK

Kertas kerja ini meninjau tentang aspek kohesi, khususnya kehadiran kata penghubung dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman, Perdana Menteri Malaysia yang pertama. Kohesi ialah hubungan antara bahagian dalam sesebuah teks yang ditandai oleh penggunaan unsur bahasa yang mengikatnya. Penggunaan teks ucapan Tunku sebagai data kajian dilakukan kerana ada kelompangan dengan kebanyakan kajian lalu lebih memberikan tumpuan terhadap pemikiran, gaya kepimpinan dan gaya bahasa dalam ucapan beliau, namun kurang memberikan tumpuan kepada aspek linguistik. Kajian kualitatif ini menggunakan huraian oleh Nik Safiah et al. (2008) dan Sanat (2002) yang berpaksikan kerangka teori linguistik yang digagaskan oleh Halliday (1975), iaitu nahu fungsional. Nahu fungsional melihat bahasa sebagai bentuk perilaku yang bersifat fungsian, iaitu bahasa digunakan untuk memenuhi tujuan tertentu, serta turut dipengaruhi oleh konteks sosiobudaya penutur. Penggunaan kerangka ini dirasakan wajar kerana kajian ini meneliti penggunaan ayat, serta fungsi dan proses yang dimainkan oleh kata penghubung. Analisis terhadap enam teks ucapan Almarhum Tunku dilakukan dengan menggunakan huraian kata penghubung Nik Safiah et al. (2008) dan Sanat (2002) yang disesuaikan berdasarkan kerangka asas kohesi Halliday dan Hassan (1976, iaitu kata hubung tambahan, pertentangan, sebab dan masa. Dapatan menunjukkan bahawa kata hubung tambahan sebagai jenis kata hubung yang paling produktif dalam data. Hal ini demikian kerana pewacana perlu memberikan maklumat tambahan kepada khalayak bagi menyampaikan ideologi serta hala tuju kepimpinan beliau. Dapatan ini dapat dilihat sebagai bukti bahawa penggunaan bahasa berkait dengan fungsi bahasa yang diperlukan oleh penutur. Hasil kajian diharapkan dapat menambahkan lagi khazanah ilmu linguistik, khususnya bidang analisis wacana dan tatabahasa wacana bahasa Melayu.

Kata kunci: Kohesi, Kata Penghubung, Wacana, Tatabahasa Fungsional, Ucapan Tunku Abdul Rahman

ABSTRACT

This paper surveys the topic of cohesion, particularly the presence of conjunctions in the speeches of Tunku Abdul Rahman, Malaysia's first Prime Minister. Cohesion is defined as the relationship between parts of a text, marked by the use of linguistic elements that make the text whole. There is a gap in previous studies on Tunku's speeches since most of them tend to focus on aspects of stylistics, leadership, and on his political ideas. This qualitative study made use of Nik Safiah et al. (2008) and Sanat (2002) based on Halliday's (1975) ideas on functional grammar; that sees grammar as the by product of language formed to serve behavioral functions and as such is closely tied to the sociocultural context of the speakers. The use of functional grammar as the analytical framework can reveal language functions and processes at the syntactic level. Six speeches were analyzed by making use of the discussions outlined in Nik Safiah et al. (2008) and Sanat (2002); ideas that were adapted from Halliday and Hassan's (1976) foundational framework on cohesion, namely additive, adversative, causative and temporal conjunctions. The analysis shows that additive conjunction as the most productive cohesive device in the data. It is concluded that this conjunction serves the speakers need to inform listeners by adding a lot of information. As such, the use of additive conjunction helped to impart a particular ideology and underline the idea that language use serves a particular function needed by the speaker in a communicative event. It is hoped that this paper will add to the study in the areas of Malay linguistics, particularly on discourse grammar and discourse analysis. (280)

Keywords: Cohesion, Conjunctions, Discourse, Functional grammar, Tunku Abdul Rahman's speeches

PENGENALAN

Teks berfungsi sebagai representasi wacana dan mempunyai kaitan yang sangat erat dengan aspek intertekstualiti dan interdiskurtiviti, iaitu interaksi antara teks dengan teks yang terdahulu serta penghasilan sesebuah teks yang melalui pertindihan atau pengadunan pelbagai jenis wacana. Menurut Radiman dan Zaitul Azma (2009), pemanfaatan kedua-dua aspek ini akan melahirkan kepelbagaian aras teks dan penyilangan wacana dalam konvensyennya pada aras permukaan teks yang dihasilkan. Menurut Asmah pula (2009), bentuk wacana disampaikan melalui teks. Melalui teks, wacana akan dapat menghasilkan makna yang utuh dan bersifat pragmatis.

Keterhasilan sesebuah teks ucapan dalam wacana dapat menonjolkan keupayaan seseorang penulis bagi mempengaruhi atau memaksa pandangannya dibaca atau didengar oleh sasaran. Teks ucapan juga merupakan wadah bagi seseorang individu, khususnya seseorang pemimpin bagi menyampaikan agenda atau pandangannya kepada orang ramai. Dengan demikian akan wujudlah kepelbagaian wacana yang bukan sahaja dapat menjadi alat bagi memujuk, menyampaikan ideologi atau propaganda, malah mampu mencungkil dan membongkar persoalan sosial yang tersembunyi. Teks ucapan yang baik akan dipertalikan dengan pertautan dan perpaduan antara ayat, seterusnya wacana dalam teks tersebut. Perpaduan dan pertautan inilah yang dinamakan sebagai kohesi.

Sehubungan itu, penulisan ini dihasilkan bagi menelusur peranti kohesi dalam teks ucapan Yang Teramat Mulia Tunku Abdul Rahman dengan tumpuan terhadap peranti kohesi kata hubung. Konsep kohesi diguna pakai dalam kajian ini kerana konsep ini dapat dikaitkan dengan hubungan, iaitu hubungan semantik atau struktur makna yang dihubungkan itu ialah unsur linguistik. Dalam hal ini, unsur linguistik boleh sahaja mengambil kira bentuk atau makna. Menurut Henry Guntur Tarigan (1995) kohesi ialah aspek formal bahasa dalam wacana, manakala Mohamad Fadzeli, Idris & Norsimah (2015) pula berpandangan bahawa kohesi ialah sebarang cara yang dapat menghubungkan kata, klausa, ayat atau perenggan dalam sesebuah wacana. Selain itu, Radiman dan Zaitul Azma (2009) pula menyatakan bahawa kohesi ialah aspek keserasian hubungan antara perkataan, frasa atau ayat dalam sesebuah wacana. Berdasarkan pandangan-pandangan ini, jelaslah menunjukkan bahawa kohesi merupakan organisasi sintaktik, yang merupakan wadah ayat-ayat yang disusun secara padu dan padat untuk menghasilkan tuturan. Dengan ini, jelaslah bahawa kohesi adalah hubungan antara ayat di dalam sesebuah wacana, baik dalam tatatingkat nahu mahupun dalam tatatingkat leksikal tertentu.

Istilah kohesi merujuk kepada hubungan antara bahagian dalam sesebuah teks yang ditandai oleh penggunaan unsur bahasa yang mengikatnya. Menurut Halliday dan Hassan (1976, hlm 4) “*The concept of cohesion is a semantic one; it refers to the relations of meaning that exist within the texts*”.

Hal ini demikian menunjukkan bahawa kohesi merupakan suatu unsur yang penting dalam memungkinkan terjalannya keteraturan hubungan semantik dalam sesebuah wacana sehingga mewujudkan suatu teks yang berkesan. Kohesi juga merupakan aspek formal bahasa dalam wacana. Ini menunjukkan bahawa kohesi ialah organisasi sintaktik yang merupakan wadah yang disusun secara padu dan padat untuk menghasilkan wacana lisan mahupun tulisan. Oleh itu, dengan pengetahuan dan penguasaan aspek kohesi yang baik, seseorang individu dapat menghasilkan sebuah wacana yang berkesan.

PENYATAAN MASALAH

Kertas kerja ini meneliti permasalahan berdasarkan dua aspek, iaitu kajian mengenai teks ucapan dan yang kedua ialah aspek berkaitan kohesi kata penghubung. Kajian mengenai teks ucapan telah banyak dilakukan terutamanya terhadap teks ucapan oleh perdana menteri, tetapi kebanyakan kajian berkisar tentang sejarah dan politik. Walau bagaimanapun, penulisan ini memfokuskan hanya teks ucapan oleh Perdana Menteri pertama, iaitu Tunku Abdul Rahman sahaja. Kajian dalam aspek linguistik mengenai teks ucapan Tunku Abdul Rahman hanya berkisar kepada aspek simbol dan makna sahaja, iaitu melalui kajian yang dilakukan oleh Wong Shia Ho (2013, 2014), manakala aspek kata penghubung tidak disentuh oleh pengkaji tersebut. Oleh itu, walaupun teks ucapan Tunku Abdul Rahman telah banyak dikaji, namun, kebanyakan pengkajian berkisar dalam bidang Sejarah dan Politik, seperti kajian yang dilakukan oleh Uqbah Iqbal, et al. (2015) yang mengkaji sejarah pemikiran Tunku Abdul Rahman.

Aspek kedua pula berkaitan dengan kohesi kata penghubung. Aspek ini pula telah diteliti oleh beberapa sarjana, antaranya ialah Mohamad Fadzeli (2006, 2013), Norhayati (2019) dan Muhammad Faizul, Mohd. Azidan & Muhammad Aliff Redzuan (2019). Pengkaji-pengkaji ini meneliti aspek kata penghubung dalam pelbagai medium seperti dalam teks Melayu, dokumen berbahasa asing dan teks ucapan Belanjawan 2019. Medium ucapan Tunku Abdul Rahman tidak disentuh oleh sarjana dalam pengkajian aspek linguistik, kecuali kajian yang dilakukan oleh Wong Shia Ho (2013, 2014). Walau bagaimanapun, Wong (2013 dan 2014) memanfaatkan teori relevans sebagai asas analisis kajian dengan mengkaji simbol dan bahasa figuratif dalam teks ucapan tersebut.

OBJEKTIF KAJIAN

1. Mengklasifikasikan strategi-strategi kesatuan teks dengan tumpuan terhadap peranti kohesi kata hubung dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman
2. Mengenal pasti peranti kohesi kata hubung yang dominan dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman.

SOROTAN KARYA

Kertas kerja ini melihat dua pengelompokan kajian; iaitu kajian dari aspek bahan yang menggunakan teks ucapan Tunku Abdul Rahman dan yang kedua ialah aspek linguistik, iaitu kata penghubung. Teks ucapan Tunku Abdul Rahman dalam aspek kebahasaan pernah dikaji oleh Wong Shia Ho (2013 dan 2014), manakala dari aspek kata penghubung pula telah banyak dibincangkan oleh pengkaji-pengkaji sama ada dari dalam ataupun luar negara. Mereka telah menguraikan pandangan dan pendapat yang berbeza mengenai peranti kata penghubung ini. Sekiranya kita berbincang mengenai konsep penghubung ayat, sama ada peranti kata penghubung atau penanda wacana, maka sudah pasti kita juga tidak dapat lari daripada membincangkan unsur tautan atau kohesi dalam sesebuah wacana kerana unsur ini merupakan salah satu kriteria penting dalam mewujudkan keutuhan sesebuah wacana. Antara pengkaji dalam kelompok ini seperti, Idris (2011) Idris et. al (2014), Norhayati (2019), Muhammad Faizul et.al (2019), Muhammad Faizul dan Mohd Azidan (2019) Muhammad Faizul dan Mohd Azidan (2020).

Kajian yang dilakukan oleh Wong Shia Ho (2013 dan 2014) pula berkaitan dengan simbol dan makna dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman. Kedua-dua artikel tersebut dianalisis dengan menggunakan teori relevans. Dapatan menunjukkan bahawa ayat yang digunakan dalam ucapan Tunku tidak semestinya berfungsi seperti yang terdapat dalam rumus tatabahasa. Manakala hasil kajian bagi simbol pula menunjukkan bahawa penggunaan simbol dalam ujaran mampu diinterpretasi oleh pendengar sebagaimana makna yang diinginkan oleh Tunku.

Selain itu, kelompok kajian kata penghubung dan penanda wacana pula, antaranya seperti kajian yang telah dijalankan oleh Mohamad Fadzeli Jaafar (2006), dengan memberikan tumpuan terhadap gaya hipotaksis dan parataksis dalam cerpen *Sungai mengalir lesu* karya A.Samad Said. Kajian ini menggunakan pendekatan nahu fungsian oleh Halliday (1994) dan nahu sistem oleh Asmah (1986). Mohamad Fadzeli (2006) telah meneliti penggunaan ayat kompleks dan seterusnya dihubungkan dengan aspek gaya bahasa. Dalam kajian tersebut, beliau telah menjelaskan hubungan makna yang diwujudkan oleh pelbagai unsur penghubung setara dan tak setara dalam ayat kompleks bahasa Melayu. Hasil kajian telah mendapati ayat hipotaksis telah diwakili oleh 20 unsur penghubung tak setara berbanding 12 unsur penghubung setara bagi ayat parataksis. Hal ini demikian menunjukkan bahawa ayat hipotaksis mempunyai lebih banyak pilihan unsur penghubung berbanding ayat parataksis. Kajian tersebut juga telah menemui sejumlah unsur penghubung setara dalam ayat parataksis yang mampu melangkaui batas ayat. Walau bagaimanapun, dalam kajian tersebut tidak langsung menemui unsur hipotaksis. Selain itu, unsur penghubung setara, seperti *dan*, *kemudian*, *tetapi*, dan *atau* memperlihatkan fungsi yang berbeza apabila digunakan sebagai pemula sesuatu ayat parataksis.

Kajian Mohammad Fadzeli (2013) melihat fungsi penanda wacana dalam teks Melayu, iaitu Hikayat Johor serta Pahang dengan mengaplikasikan model Kohesi Halliday dan Hasan (1995). Fungsi penanda wacana dalam teks yang dikaji ialah sebagai pemula peristiwa dan penyambung peristiwa. Pemula peristiwa ditandai dengan dengan dua unsur penghubung, iaitu sebermula dan al-kisah. Manakala penyambung peristiwa pula telah ditandai dengan penghubung penambahan, sebab dan waktu. Walau bagaimanapun, dapatan kajian juga menunjukkan bahawa terdapat gaya bahasa Melayu moden melalui penanda wacana *dan* dan *oleh itu*.

Kajian Norhayati (2019) membandingkan penanda wacana 'iaitu' dalam bahasa Melayu dengan *esto es* dalam bahasa Sepanyol yang memfokuskan penanda pernyataan semula.. Beliau mengguna pakai kerangka analisis Casado (1991) untuk menganalisis teks bertulis ilmiah dan saintifik dalam bahasa Melayu dan Sepanyol. Hasil analisis menunjukkan bahawa penanda wacana *iaitu* dan *esto es* berada ditengah-tengah wacana yang dibina dan dapat mewujudkan proses pernyataan semula pada pelbagai jenis kata, seperti kata nama, kata kerja, kata adjektif, kata sendi, gugusan ayat dan lain-lain.

Seterusnya, kajian Muhammad Faizul et. al (2019) juga meneliti penanda wacana dalam teks ucapan Belanjawan 2019 dengan mengguna pakai kerangka pemikiran adverba anafora oleh Asmah (2008) dan teori Nahu Fungsian oleh Halliday dan Matthiessen (2014), iaitu unsur penanda wacana dikelaskan kepada tiga jenis yang utama, iaitu perincian, pelanjutan dan peluasan. Hasil kajian menunjukkan bahawa penghubung penambahan, adverba tujuan dan adverba manfaat merupakan unsur penanda wacana yang kerap digunakan dalam teks tersebut. Penghubung penambahan berfungsi sebagai penunjuk positif dan berlawanan. Manakala adverba tujuan dalam teks tersebut berfungsi menggambarkan kepada khalayak tentang suatu dasardi sebalik sesuatu inisiatif kerajaan itu dilaksanakan.

Berdasarkan kajian-kajian tentang kata hubung dan penanda wacana yang dibincangkan di atas, didapati bahawa terdapat kelompangan dalam kajian ini, iaitu perbincangan aspek ini dari segi data yang digunakan. Jika disorot perbincangan di atas, kebanyakan pengkaji menggunakan sampel dalam kalangan pelajar sekolah, kanak-kanak dan juga data-data korpus, sedangkan kajian yang dihasilkan ini menggunakan teks ucapan pemimpin politik, iaitu Tunku Abdul Rahman. Oleh itu, diharapkan kajian ini dapat memberi nilai tambah dalam bidang linguistik dengan membincangkan penanda wacana dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman sebagai mediumnya.

METODOLOGI

Kajian ini merupakan kajian yang menggunakan pendekatan kualitatif. Kaedah kualitatif ini sering digunakan dalam pelbagai disiplin ilmu, khususnya bidang sains sosial. Menurut Sarjit Singh dan Zahid (2010, hlm. 73) menyatakan, kajian yang menerapkan pendekatan kualitatif ini bertujuan untuk "menafsir dan mengupas fenomena yang berlaku dalam kehidupan manusia dan masyarakat". Pendekatan seperti ini sebenarnya bermatlamat untuk mendapatkan pemahaman yang mendalam tentang tingkah laku manusia dan faktor yang mendorong manusia bertindak sebegitu. Perkara ini juga telah ditekankan oleh Gay & Airasian (2003:13), iaitu; *Qualitative research seeks to probe deeply into the research setting to obtain in-depth under-standing about the way things are, 'why' they are that way, and 'how' the participants in context perceive them.* Oleh itu, dapatlah dibuat rumusan bahawa kaedah kualitatif ini sebenarnya mengkaji dan meneroka dengan lebih mendalam, serta memperoleh data dengan mengambil kira semua aspek yang terlibat. Selain itu, dengan berlatarbelakangkan suasana dan keadaan semula jadi, pendekatan kualitatif ini akan dapat memberikan gambaran menyeluruh bagi sesebuah kajian.

Teks ucapan pemimpin telah dijadikan sebagai data dalam penulisan ini kerana penghasilan teks-teks tersebut banyak dipengaruhi oleh keadaan persekitaran dan konteks budaya masyarakat pada masa sesebuah teks itu dihasilkan. Selain itu, penghasilan teks ucapan ini juga merupakan cerminan pemikiran dan ideologi serta melambangkan pemikiran, tingkah laku dan personaliti penulis yang menghasilkannya. Perisian *antcont* 3.4.4 juga digunakan dalam kajian ini bagi melihat kecenderungan kekerapan/ frekuensi penggunaan kata hubung yang paling dominan dalam data kajian. Data telah dimuat turun dalam perisian ini dan penulis mengenal pasti semua kata hubung dalam bahasa Melayu untuk melihat jumlah jenis kata hubung tersebut dan bilangan kata hubung yang paling dominan dapat dikenal pasti melalui perisian ini.

Sebanyak enam buah teks ucapan YTM Tunku Abdul Rahman telah dipilih sebagai data kajian, iaitu teks ucapan pada tahun 1951, 1952, 1960, 1961, 1968 dan 1971. Dua buah teks ucapan sulung sebagai presiden UMNO / Perdana Menteri, dua buah teks pada pertengahan tampuk kepimpinan beliau dan dua buah teks terakhir beliau sebagai peneraju Negara telah dijadikan data analisis. Teks-teks ini dipilih adalah kerana; ucapan sulung dipilih merupakan penanda aras kepada kepimpinan seseorang, makalah ucapan yang akhir dipilih kerana ucapan ini merupakan ucapan yang terakhir mereka setelah selesai menjalankan tugas sebagai ketua dalam pentadbiran kerajaan. Justifikasi pemilihan teks-teks tersebut kerana teks tersebut merupakan cerminan penonjolan wacana pemimpin tersebut bagi menyampaikan wadah dan pemikiran seseorang kepada ahli-ahli parti, khususnya perwakilan yang hadir pada ketika itu. Sehubungan itu, sebagai pemimpin, beliau perlu mengenal pasti penggunaan bahasa yang benar-benar memperikan kesan kepada audiens agar wacana yang disampaikan itu dapat diterima dan difahami.

Kajian ini menggunakan huraian Nik Safiah et al. (2008) dan Sanat (2002) iaitu kohesi kata penghubung dalam bahasa Melayu yang disesuaikan dengan kerangka asas penghubung ayat Halliday dan Hassan (1976) dalam menganalisis data. Penghubung ayat menurut Halliday dan Hassan (1976) boleh dibahagikan kepada lima jenis iaitu yang membawa maksud tambahan (*additive*), maksud berlawanan (*adversative*), sebab musabab (*causal*), masa atau ketika (*temporal*) dan terusan (*continuatives*). Contoh penghubung tambahan seperti, *and, and also, furthermore, that is, similarly dan besides*, manakala penghubung tentangan pula ialah *yet, though, but, however, actually dan anyhow*. Contoh penghubung sebab musabab pula seperti *so, because of this, because, it follows dan otherwise*. Selain itu, contoh penghubung masa pula seperti *then, next, at the same time, finally, at this moment dan up to now*. Contoh penghubung terusan pula ialah *now, well, surely, anyway dan afterall*. Menurut Halliday dan Hassan (1976), kata hubung adalah satu ciri ketenunan sesebuah teks (*texture*). Ia agak berbeza sedikit berbanding ciri ketenunan yang lain kerana kata hubung menyatakan sesuatu makna yang diandaikan wujud dalam sesuatu ayat yang berikutnya dan kata hubung ialah alat kohesi yang mempertautkan ayat dalam teks. Satu fakta dalam sesuatu ayat akan dikaitkan, dari segi turutannya, dengan ayat sesudahnya.

Dalam konteks bahasa Melayu, Nik Safiah et. al (2008) telah membahagikan kata hubung kepada empat jenis, iaitu penghubung ayat tambahan bermaksud penghubung yang memberikan maklumat tambahan kepada sesuatu perkara yang diperkatakan sebelumnya. antara penghubung jenis ini seperti

dan, lalu, malahan, tambahan pula, lebih-lebih lagi, di samping itu dan selanjutnya. Penghubung tentangan pula merujuk penghubung yang menunjukkan pertentangan maklumat antara suatu yang baharu diperkatakan dengan yang sebelumnya dalam wacana yang sama. Contoh penghubung tentangan ialah, *tetapi, sebaliknya, namun begitu dan walau bagaimanapun.* Menurut Nik Safiah et al. (2008) penghubung sebab musabab pula ialah penanda wacana yang merupakan sebab berlakunya sesuatu seperti, *kerana, oleh sebab, oleh itu, oleh hal demikian, dengan itu dan maka itu.* Penghubung masa atau ketika pula merujuk penanda penghubung yang menunjukkan urutan masa atau siri berlakunya sesuatu. Contohnya, *mula-mula, pertama, seterusnya, kemudian, selanjutnya, selepas itu, maka dan akhirnya.* Huraian oleh Nik Safiah et al. (2008) ini menyamai huraian tautan penghubung ayat yang dikembangkan oleh Sanat (2002) yang menghuraikannya sebagai hubungan antara sesuatu unit teks dengan teks yang lain melalui peranti tautan. Beliau juga berpandangan bahawa hubungan yang berbentuk linguistik ini boleh berlaku secara hubungan semantik, iaitu mengambil kira aspek makna sesuatu wacana itu. Kerangka kohesi kata hubung dalam kajian ini dapat dilihat seperti rajah 1 berikut:

Rajah 1: kerangka kohesi kata hubung dalam kajian ini

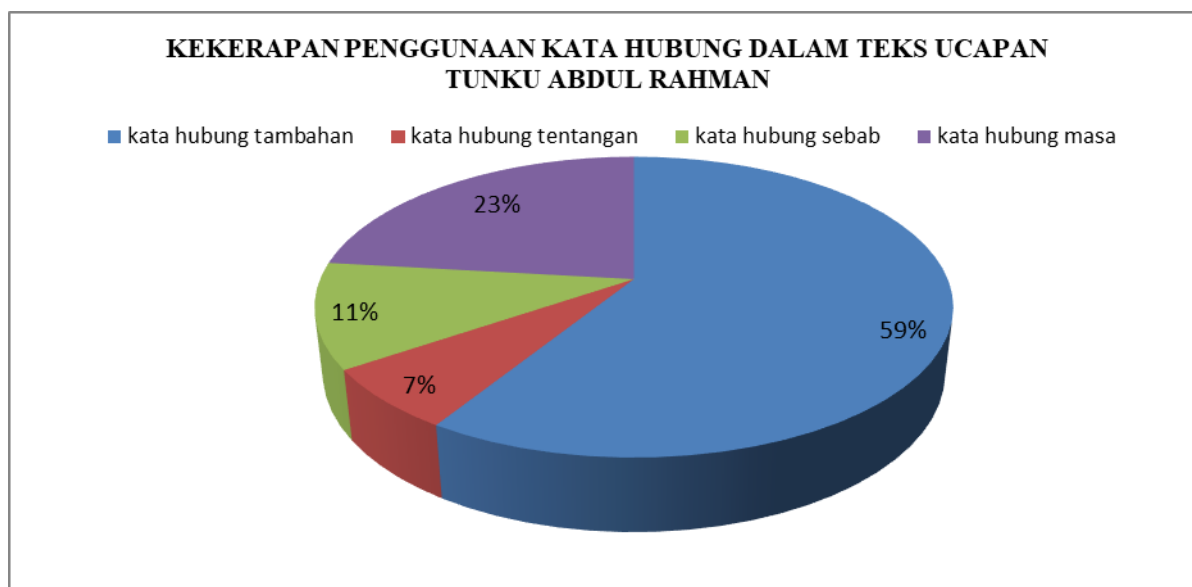
ANALISIS DAN PERBINCANGAN KOHESI KATA HUBUNG DALAM TEKS UCAPAN TUNKU ABDUL RAHMAN

Penggunaan kohesi kata hubung dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman setelah dianalisis terdapat sebanyak 2148 kata hubung daripada 29783 token ditemui dalam keenam-enam teks ucapan tersebut. Berikut ialah jadual frekuensi kata hubung yang terdapat dalam teks ucapan tersebut:

Jadual 1: Frekuensi penggunaan kohesi kata hubung dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman

Bil	Kata hubung	Frekuensi penggunaan
1	Dan	1189
2	Telah	414
3	Kerana	158
4	Tetapi	115
5	Sebab, oleh sebab, dengan sebab	85
6	Atau	57
7	Pertama, kedua, ketiga	40
8	Serta	30
9	Bahkan	18
10	Apabila	14
11	Selepas	10
12	Malah, malahan	10
13	Ketika	5
14	Kemudian	3
Jumlah keseluruhan		2148

Kata hubung dalam teks ucapan ini diklasifikasikan kepada empat jenis, iaitu menggunakan kata hubung tambahan, kata hubung pertentangan, kata hubung sebab-musabab, dan kata hubung masa. Setelah dimuat turun dalam perisian *Antcont 3.4.4*, pengkaji mendapati kata hubung tambahan merupakan jenis kata hubung yang paling banyak digunakan dalam teks ucapan pemimpin-pemimpin ini. Antaranya ialah kata 'dan' sebanyak 1189 kali diulang dalam ayat, diikuti kata hubung masa 'telah', iaitu sebanyak 414 kali diulang dalam data kajian. Selain itu, kata hubung pertentangan dan sebab dilihat kurang produktif dalam teks ucapan iaitu digunakan kurang daripada 200 kali dalam teks. Berikut ialah peratus frekuensi kata hubung berdasarkan jenis yang terdapat dalam teks Tunku Abdul Rahman:

Kata hubung merupakan golongan perkataan yang penting dalam pembentukan ayat, sama ada secara lisan ataupun tulisan. Walaupun kelihatan penggunaan serta sederhana fungsinya, namun ia cukup rumit kerana terdiri daripada pelbagai-bagai jenis dan bentuk, serta penggunaannya yang bervariasi. Tidak seperti peranti kohesi yang lain, kohesi kata hubung sebenarnya mempunyai fungsi yang bersifat intrinsik berdasarkan pandangan Halliday dan Hassan (1976, hlm 226)

Conjunctive elements are cohesive not themselves but indirectly, by virtue of their specific meanings; they are not primary devices for reaching out into the preceding (or following) text, but they express certain meaning which presuppose

Menurut Sanat (2002), kata hubung atau tautan penghubung ayat dalam bahasa Melayu dapat dibahagikan kepada tautan penghubung ayat tambahan, tentangan, sebab musabab dan juga temporal atau masa. Asmah (1993) mendefinisikan kata hubung sebagai kata yang menghubungkan dua kata, frasa atau klausa. Menurut beliau, kata hubung dapat dibahagikan kepada dua bentuk, iaitu kata hubung setara dan kata hubung tak setara. Kata hubung setara ialah kata hubung yang digunakan untuk menggabungkan dua klausa atau lebih yang setara sifatnya, iaitu kedua-duanya ialah ayat induk, manakala kata hubung tak setara pula ialah kata hubung yang menghubungkan klausa-klausa tak setara atau juga dikenali sebagai kata hubung pancangan.

Secara umum, kata hubung berfungsi untuk menghubungkan satu ayat dengan ayat yang lain serta menghubungkan satu perenggan dengan perenggan yang lain. Penghubung ayat ditentukan dengan melihat fungsi sesuatu unsur linguistik. Penghubung ini berfungsi untuk menghubungkan antara satu unsur linguistik, iaitu unit teks sebelum dan sesudahnya. Penghubung ini juga dikenali sebagai tautan dalam bahasa Melayu oleh Sanat (2002).

PENGGUNAAN PENGHUBUNG TAMBAHAN DALAM TEKS UCAPAN TUNKU ABDUL RAHMAN

Menurut Nik Safiah et al. (2008), penghubung tambahan merupakan penghubung yang memberikan maklumat tambahan kepada sesuatu perkara yang diperkatakan sebelum ini. Mohamad Fadzeli (2006) berpendapat bahawa pengembangan bermaksud klausa kedua berperanan untuk menjelaskan klausa utama. Oleh itu, aspek yang perlu dilihat ialah kategori klausa kedua, sama ada memperinci atau memperluas sesuatu klausa utama. Aspek ini boleh dikaitkan dengan aspek penghubung tambahan yang dicadangkan oleh Halliday & Hassan (1976). Terdapat beberapa kata hubung yang mewakili kaedah perlanjutan, pengembangan dan tambahan ini seperti *dan*, *lalu*, *serta*, *atau*, *kemudian*, *sambil*, *manakala*, *malahan* dan *walhal*. Walau bagaimanapun, dalam huraian ini pengkaji akan menghuraikan penghubung yang paling kerap digunakan oleh Tunku Abdul Rahman iaitu ‘*dan*’, ‘*atau*’, ‘*serta*’. Justifikasi pemilihan unsur-unsur penghubung ini kerana inilah penghubung yang paling banyak digunakan dalam teks ucapan. Berikut merupakan jadual bagi peranti kata hubung tambahan yang digunakan dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman:

Jadual 2: Kohesi kata hubung tambahan yang terdapat dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman

Bil	Kata hubung tambahan	Frekuensi
1	Dan	1189
2	Atau	57
3	Serta	30
Jumlah		1276

a. Dan

Za’ba (2002) mendefinisikan ‘*dan*’ berdasarkan bentuknya, iaitu pemerian yang berdasarkan tugas dan fungsinya dan menggolongkannya sebagai kata sendi penambah, iaitu yang menyambungkan perkataan-perkataan atau ayat-ayat tambahan sahaja kepada bahagian dahulunya dengan tidak menjadikan sambungan itu penolong atau penerang kepada bahagian yang disambung. Dalam Nik Safiah et. al (2008) unsur ‘*dan*’ digolongkan dalam golongan kata hubung gabungan dan berfungsi sebagai kata hubung tambahan. Asmah (1991) menyatakan, penggunaan *dan* dalam bahasa Melayu sebenarnya menerima pengaruh daripada bahasa Arab, iaitu *wa* dan dalam bahasa Arab penggunaan *wa* ini adalah wajib bagi tiap-tiap penghubung dua unsur. Walau bagaimanapun, *wa* dalam bahasa Arab mempunyai kemungkinan penggunaan yang lebih luas daripada *dan*. Asmah (1991) juga mengaitkan penggunaan *dan* seperti penggunaan kata hubung *bermula* dalam teks *Aqaid Al-Nasafi*. Dalam hal ini beliau merumuskan unsur tersebut sebagai menunjukkan peralihan kepada judul yang hendak diberi tumpuan. Judul ini pula adakalanya baru sama sekali, dan adakalanya judul yang sudah pun disentuh terlebih dahulu tetapi belum diberi tumpuan (Asmah, 1991).

Hasmidar (2006) pula berpandangan, sekiranya kita mengambil kira aspek bukan linguistik dan konteks ayat, penggunaan kata hubung ‘*dan*’ boleh mengimplicasikan maksud perlakuan berurutan, iaitu satu perlakuan yang diikuti oleh perlakuan yang lain dalam satu turutan masa. Selain itu, unsur *dan* juga menunjukkan beberapa ciri linguistik yang berbeza-beza mengikut maksud yang diimplicasikan oleh unsur penghubung tersebut. Ciri linguistik yang dimaksudkan ialah bentuk linguistik yang dapat membuktikan maksud yang diimplicasikan oleh unsur *dan* dalam sesebuah ayat yang hadir secara eksplisit dan implisit. Selain itu, Idris (2010) pula berpandangan bahawa kata hubung ‘*dan*’ bukan hanya berfungsi setakat seperti yang dikemukakan oleh penahu pegangan (Tatabahasa Dewan) berasaskan ayat tunggal binaan sendiri, malah lebih daripada itu. Menurut beliau, ‘*dan*’ dalam wacana didapati hadir pada aras ayat, gugusan klausa dan gugusan frasa; dalam kelas ayat, klausa dan frasa; dan untuk beberapa fungsi.

Contoh kata hubung ‘*dan*’ dalam teks-teks ucapan ini seperti berikut:

1. Baru-baru ini Duli Yang Maha Mulia Sultan-Sultan telah bersidang **dan** telah pun bersetuju mengangkat seorang daripada saudara-saudaranya menjadi Yang di-Pertuan Agong II,

yang pada fikiran baginda-baginda boleh menduduki tempat **dan** menyandang Tunku Abdul Rahmanaf itu dengan cukup kehormatan (1960)

2. Katanya, ketua ialah seorang hamba yang mempersembahkan diri supaya menjadi pesuruh kepada sekalian rakyat jelata **dan** pekerjaannya ialah mengorbankan diri untuk berkhidmat kepada rakyat jelata. (1951).

Berdasarkan contoh-contoh di atas, kata hubung 'dan' digunakan untuk menghubungkan klausa utama dengan klausa berikutnya yang mana seperti **contoh 1** iaitu *Sultan-sultan telah bersidang* sebagai klausa utama, manakala *sultan-sultan telah bersetuju mengangkat salah seorang daripada saudara-saudaranya* sebagai klausa kedua. Berdasarkan contoh-contoh ini juga, gandingan klausa-klausa ini merupakan klausa yang setara sifatnya, dan penggunaan kata hubung sebegini juga dikenali sebagai kata hubung gabungan (Nik Safiah, et al., 2008).

Begitu juga dengan pandangan Asmah (1993) yang berpendapat bahawa dalam penggandingan sesuatu klausa, unsur kedua merupakan lanjutan cerita daripada klausa yang pertama. Perkara ini juga telah dinyatakan oleh Carson (1992: 164, seperti dalam Hasmidar 2006: 151) yang menyatakan bahawa ayat yang seumpama ini merupakan "*a way of providing evidence (inductive support) for a claim*". Berdasarkan contoh-contoh ini juga, kata hubung 'dan' berfungsi sebagai lanjutan daripada unsur kedua, iaitu sebagai penambah kepada ayat utama.

Selain itu, dalam **contoh 2**, unsur 'dan' boleh berfungsi bagi menambah pemeran sasaran dan maklumatnya (Idris, 2010). Kehadiran 'dan' pada unsur ini berfungsi menambah pemeran sasaran atau/dan menambah maklumat sasaran. Hal ini demikian apabila ucapan Tunku Abdul Rahman merujuk kepada tugas seorang ketua negara, kemudian menambah fungsi seorang ketua kerajaan iaitu berkhidmat untuk rakyat. Dalam hal ini, kata hubung 'dan' digunakan untuk menambah maklumat bagi pemeran sasaran iaitu seorang ketua negara.

Penggunaan '*dan*' yang produktif dalam teks-teks ucapan ini menunjukkan bahawa unsur penghubung ini sebenarnya mempunyai peranan yang sangat penting, selain daripada pendengar dapat menjangkakan adanya klausa lain yang hadir sebelum itu, dan penggunaan unsur penghubung ini sebagai lanjutan daripada klausa sebelumnya. Dalam hal ini dapatlah dikatakan bahawa peranti kohesi 'dan' ini sangat produktif penggunaannya dalam teks ucapan kerana ia merupakan salah satu daripada aspek bagi menguatkan hujah si perucap.

b. Atau

Asmah (1993, hlm 194) menyatakan kata hubung 'atau' menyatakan pilihan antara dua proposisi, iaitu kalau bukan x, maka y. 'Atau' dapat menghubungkan predikat, objek atau adverba. Selain itu, Za'ba (2002) menyatakan 'atau' berfungsi bagi menambah kerana memberi pilihan antara benda yang akan disebutkan itu dengan yang telah sedia disebutkan. Penggunaan kata hubung 'atau' dapat dilihat berdasarkan contoh-contoh berikut:

3. Berpaling kepada pendirian **atau** sikap kita menghadapi soal-soal luar negeri, maka Persekutuan Tanah Melayu adalah berpegang tetap kepada dasar bebas dan keadilan. (1960)
4. Tetapi apa jua usaha untuk kebaikan dan kemajuan agama Islam dan orang Melayu yang kita boat, tidak pernah mendapat tentangan **atau** bangkangan atau halangan daripada orang yang bukan Melayu dan bukan Islam. (1961)

Contoh pada petikan 3 menunjukkan penggandingan pada predikat. Menurut Asmah (1993), ayat yang mempunyai predikat yang digandingkan dengan 'atau' biasanya merupakan ayat tanya atau ayat arahan. Berdasarkan **contoh 3**, ayat ini sebenarnya ayat perintah walaupun strukturnya menunjukkan struktur ayat berita. Dalam hal ini, Tunku memberi pilihan kepada perwakilan supaya bertegas sama ada dari segi pendirian atau sikap mereka.

c. Serta

Kata hubung *serta*, *sambil*, *sementara* dan *seraya* boleh digunakan secara bertukar ganti antara satu sama lain dalam kategori kata hubung tambahan. Walau bagaimanapun, kata hubung '*seraya*' sudah tidak digunakan lagi dalam Bahasa Melayu mutakhir ini, tetapi kerap ditemui dalam Bahasa Melayu klasik. Keempat-empat kata hubung ini mendukung makna 'dan pada masa itu', oleh itu bolehlah dikatakan bahawa kata hubung ini merangkumi dua komponen makna iaitu makna 'dan' dan juga 'waktu'. Menurut Asmah (1993), kata hubung ini mempunyai persamaan dengan kata hubung 'dan' dalam erti kata salah satu daripada komponen maknanya ialah + dan, tetapi di samping itu berbeza dengan 'dan' kerana 'dan' tidak mempunyai komponen waktu. Selain itu, penggunaan kata hubung ini menghubungkan klausa pada bahagian predikat sahaja. Setelah dianalisis, pengkaji menemui penggunaan kata hubung '*serta*' dalam teks ucapan. Kata hubung '*sambil*' dan '*sementara*' kurang digunakan dalam teks ucapan presiden UMNO ini.

Menurut Za'ba (2002, 601-602) "*serta* yang jadi sendi kata ini dipakai dalam dua macam maksudnya: i) dengan makna 'apabila berlaku sahaja dengan tak lengah lagi', ii) dengan makna menambahkan suatu perbuatan yang diperbuat pada bersamaan waktu dengan perbuatan yang dahulunya. Jadinya ia terpakai hanya apabila menyaingkan atau menyambungkan perbuatan-perbuatan demikian kepada perbuatan lain yang telah terdahulu". Berikut ialah contoh penggunaan kata hubung '*serta*' dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman.

5. Saya mengaku akan menjalankan segala kehendak-kehendak dan amanah ini dengan segala apa yang terdaya oleh saya dan dengan taat setianya **serta** sesungguhnya hati. (1951)
6. Tetapi dengan pertolongan Allah s.w.t. dan fahaman baik rakyat-rakyat Melayu dan lain-lain, kita bersyukur di atas kejayaan dan keamanan **serta** kemakmuran yang terdapat di dalam negara kita ini. (1968)

Berdasarkan contoh di atas, dilihat penggunaan unsur kata hubung '*serta*' digunakan sebagai penambahan kepada kata hubung 'dan' dan komponen makna 'pada masa itu' dalam ayat-ayat tersebut. **Contoh 5** menunjukkan kehadiran komponen makna 'dan' berserta 'pada masa itu', iaitu 'amanah ini dengan segala apa yang terdaya oleh saya' dan perjuangan, penglibatan dan dengan taat setianya' merupakan tambahan maklumat yang disampaikan oleh Tunku Abdul Rahman kepada audiens bagi memperkukuhkan lagi hujah beliau.

PENGGUNAAN PENGHUBUNG PERTENTANGAN DALAM TEKS UCAPAN TUNKU ABDUL RAHMAN

Bahagian ini akan menganalisis fungsi dan kaedah pertentangan yang digunakan dalam teks ucapan pemimpin UMNO. Kaedah ini ditandai dengan perkataan seperti *tetapi*, *sebaliknya*, *namun*, *namun begitu* dan *walau bagaimanapun* untuk menunjukkan maksud pertentangan. Dalam kajian ini, pengkaji hanya memfokuskan unsur '*tetapi*' 'malah' dan 'bahkan' bagi mewakili kaedah pertentangan dalam teks-teks ucapan ini. Hal ini demikian kerana unsur '*tetapi*' paling banyak ditemui dalam data kajian, iaitu sebanyak 115 kali diulang dalam teks-teks beliau.

a. Tetapi

Za'ba menggolongkan kata '*tetapi*' dalam golongan sendi kata yang khas dipakai jadi penyambung menghubungkan di antara perkataan-perkataan yang sejenis, atau di antara bahagian-bahagian cakap, atau di antara ayat-ayat. Penghubung '*tetapi*' digolongkan dalam golongan kata sendi penambah oleh Za'ba (2000). Walau bagaimanapun, berdasarkan buku *Tatabahasa Dewan* (2010: 526) unsur *tetapi* diklasifikasikan sebagai kata hubung, iaitu penghubung tentangan yang bermaksud "penghubung yang menunjukkan pertentangan maklumat antara suatu yang baharu diperkatakan dengan maklumat yang sebelumnya dalam wacana yang sama". Oleh hal demikian, unsur '*tetapi*' dalam kajian ini telah mengaplikasikan huraian daripada buku *Tatabahasa Dewan* (2008) sebagai salah satu daripada jenis kata hubung.

Selain itu, Rieber (dlm. Blakemore, 2000: 475) menyatakan ‘*tetapi*’ atau *but* dalam bahasa Inggeris sebagai “*an indicator in the sense that it causes the hearer to notice namely that there is contrast between the two proposition*”. Berdasarkan takrifan ini, jelas menunjukkan kata ‘*tetapi*’ membawa maksud pertentangan. Selalunya unsur ‘*tetapi*’ ini selalunya ditemui selepas tanda koma bagi meneruskan ayat selepas itu.

Contoh penggunaan peranti kata hubung ‘*tetapi*’ dalam data kajian:

7. Semenjak beberapa lama dahulu berbagai-bagai kesulitan dan kacau-bilau telah berbangkit tatkala diadakan rundingan-rundingan. **Tetapi** setelah ada persahabatan antara UMNO-MCA di Kuala Lumpur ini maka saya dapati orang Cina di dalam Jawatankuasa itu tidak membuat apa-apa bantahan dan berjalanlah rundingan-rundingan itu dengan baik. (1951)
8. Kita beraja bukan berpresiden, **tetapi** sungguhpun begitu raja kita itu dipilih dengan cara demokrasi dan seorang yang layak mengetuai kerajaan negeri ini dipilih oleh saudara-saudaranya. (1960)

Asmah (1993) menjelaskan bahawa kata hubung ‘*tetapi*’ mempunyai komponen makna berlawanan. Hal ini demikian kerana peranti kata hubung ini menghubungkan dua proposisi yang berlainan antara satu sama lain. Fungsi ini tidak perlu dinyatakan dengan kata nafi kerana kenyataan yang berlawanan itu ternyata bertentangan antara satu sama lain. **Contoh 7** yang menunjukkan wujudnya unsur bertentangan dalam ucapan Tunku Abdul Rahman tentang keadaan huru-hara akibat perbalahan kaum, sebaliknya keadaan telah kembali aman apabila berlakunya persahabatan antara orang Melayu dan Cina apabila tertubuhnya parti MCA dan bersatu dengan UMNO. Berdasarkan contoh-contoh ini dapatlah disimpulkan bahawa penggunaan kata hubung ‘*tetapi*’ sebenarnya tidak menghubungkan dua klausa yang sama maksud, sebaliknya meniadakan klausa yang hadir sebelumnya.

PENGGUNAAN PENGHUBUNG SEBAB-MUSABAB DALAM TEKS UCAPAN TUNKU ABDUL RAHMAN

Bahagian ini akan menghuraikan aspek dan fungsi penghubung sebab-musabab dalam data kajian seperti *kerana*, *oleh sebab* dan *dengan sebab itu*. Kaedah musabab berfungsi untuk menyatakan sebab suatu kejadian yang terdapat pada klausa utama. Kata hubung sebab-musabab menghubungkan dua ayat dengan hubungan sebab dan akibat. Lazimnya penghubung sebab musabab ini menerangkan sebab berlakunya sesuatu perkara. Contoh-contoh penggunaan kata hubung sebab musabab seperti berikut:

9. **Dengan sebab** banyaknya orang asing menjadi ketua-ketua pejabat dan memegang jawatan-jawatan seperti yang ada sekarang ini, maka bahasa Melayu yang diakui sebagai bahasa rasmi dan dikehendaki supaya dipakai di dalam pejabat-pejabat kerajaan telah hilang dan harus akan dihapuskan langsung.(1951)
10. Komunis belum biasa menempuh kekalahan di mana-mana negeri lain, dan **dengan sebab itu** tentulah mereka menaruh dendam dan mempunyai perasaan geram kepada kita. (1960)

Contoh 10 menunjukkan ucapan Tunku Abdul Rahman kepada para perwakilan tentang perasaan dendam komunis terhadap tanah Melayu akibat kekalahan mereka di Tanah Melayu kerana sebelum ini mereka tidak pernah kalah dengan Negara-negara lain. Dalam ayat ini, penggunaan kata hubung sebab menjelaskan maklumat sebelum itu. Menurut Kamus Dewan (2002), ‘*sebab*’ membawa maksud sebagai sesuatu yang mengakibatkan sesuatu. Oleh itu, penggunaan unsur ini dalam ucapan Tunku Abdul Rahman berfungsi untuk memberi penjelasan tentang perkara tersebut.

PENGGUNAAN PENGHUBUNG MASA DALAM TEKS UCAPAN TUNKU ABDUL RAHMAN

Menurut Nik safiah, et al. (2008), kata hubung waktu lazimnya merujuk kepada masa, urutan masa atau siri berlakunya sesuatu peristiwa, manakala Asmah (1993) pula merujuk penghubung ‘masa’ sebagai penghubung waktu. Kata hubung ini boleh terdiri daripada apabila, ketika, telah, kemudian, perta/kedua, selepas, pada waktu, pada masa dan lain-lain lagi. Berikut ialah kata hubung waktu yang digunakan dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman:

Jadual 3: Kohesi kata hubung masa dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman

Bil	Kata hubung Masa	Frekuensi
1.	Telah	414
2.	Apabila	14
3.	Pertama, kedua, ketiga	40
4.	Ketika	5
5.	Selepas	10
Jumlah		483

a. Telah

Nik Safiah et al. (2008) mengkategorikan ‘telah’ sebagai kata tugas (kata prafrasa) yang termasuk dalam kategori kata bantu aspek. Menurut Nik safiah et al. (2008), kata bantu aspek ialah jenis perkataan yang bertugas membantu frasa kerja, frasa adjektif dan frasa sendi nama dengan menimbulkan makna-makna tambahan dari aspek waktu, khususnya menimbulkan suasana perbezaan masa. Kata hubung ‘telah’ ini sebenarnya menghubungkan sesuatu tindakan yang sudah selesai, sempurna atau perbuatan lalu/lampau dan boleh berfungsi sebagai kata hubung waktu disebabkan penerangnya berkaitan masa. Berikut ialah contoh penggunaan ‘telah’ dalam ayat:

11. Sungguhpun begitu saya **telah** menyatakan dan sampaikan kepada UMNO Kedah yang pada masa itu saya menjadi Naib Yang Dipertuanya, iaitu saya sedia berhenti daripada jawatan saya iaitu yang menghalang saya untuk turut campur dalam siasah sekiranya saya dikehendaki berbuat demikian. (1951)
12. Di anTunku Abdul Rahmana perkara-perkara yang **telah** berlaku itu tentulah ada perkaranya yang tuan-tuan sekalian berkehendak penerangan yang lanjut dan sah daripada saya. (1971)

Contoh 12 menunjukkan fungsi kata ‘telah’ sebagai penerang masa untuk menghubungkan klausa utama iaitu ‘perkara yang berlaku’ dengan klausa kedua ‘berkehendakkan penerangan yang lanjut’. Kedua-dua klausa ini dihubungkan dengan kata hubung waktu ‘telah’ yang menjelaskan bahawa tindakan untuk menerangkan dengan lebih lanjut tentang situasi yang berlaku terhadap Tanah Melayu pada ketika itu.

b. Apabila

Menurut Nik Safiah et al. (2008), kata hubung ‘apabila’ yang bersinonim dengan ‘bila’ boleh dikategorikan sebagai kata hubung pancangan keterangan. Hal ini demikian bermakna kata penghubung ini berfungsi untuk memberikan penerangan kepada klausa utama. Kata penghubung ini merupakan kata yang memberikan penerangan yang berfokus kepada aspek waktu. Penerangan tentang waktu ini selaras dengan makna yang didukungnya, iaitu semasa, sewaktu ketika dan bilamana (Kamus Dewan (2006). Contoh penggunaan ‘apabila’ seperti berikut:

13. **Apabila** takdirnya berlaku sesuatu di atas saya, tak usahlah tuan-tuan semua bimbang kerana telah pun sedia ada orang yang akan mengganti tempat saya ini. (1968)

Contoh 13 menunjukkan penggunaan kata penghubung ‘apabila’ digunakan untuk menghubungkan ‘takdir yang berlaku ke atas beliau’ dengan klausa ‘tak usah bimbang’. Penggunaan kata hubung ‘apabila’ ini menunjukkan klausa keterangan ‘jangan berasa bimbang’ memberikan penerangan terhadap ‘takdir yang berlaku terhadap Tunku’. Penjelasan selepas kata hubung ‘apabila’ menunjukkan bahawa sesuatu yang berlaku kepada YTM Tunku Abdul Rahman. Walau bagaimanapun, ayat ini dilafazkan dalam bentuk songsang.

c. Pertama, kedua, ketiga

Pertama kedua, ketiga merupakan akta penghubung yang melambangkan nombor atau bilangan. Kedua-dua kata hubung ini merupakan kata hubung ordinal. Menurut Asmah (1993), kata ordinal ialah kata nombor yang tidak menunjukkan jumlah dalam erti kata yang sebenarnya, tetapi melambangkan urutan dalam jumlah. Kata hubung jenis ini seringkali digunakan secara serentak untuk sesuatu peristiwa bagi menunjukkan urutan masa atau siri berlakunya sesuatu. Berikut ialah contoh penggunaan ‘pertama, kedua dan ketiga’ dalam teks:

14. Jawatankuasa itu telah mengesyorkan tiga cara untuk mendapat kerakyatan, iaitu yang **pertama** ialah dengan jalan undang-undang (*by operation of law*), yang **kedua** dengan jalan *naturalisation* iaitu meminta kerakyatan menurut syarat-syarat. Yang **ketiga** ialah memberikan kerakyatan kepada orang yang masuk dalam pasukan tentera atau polis selama tiga tahun berturut-turut atau empat tahun dengan berselang-selang. (1952)

Contoh 14 memperlihatkan penggunaan kata hubung pertama dan kedua dalam ayat. Contoh ini menunjukkan bilangan cara bagi mendapatkan taraf kerakyatan di Tanah Melayu melalui tiga cara, iaitu melalui undang-undang, memohon kerakyatan berdasarkan syarat tertentu dan memberi kerakyatan kepada orang yang berkhidmat dalam pasukan polis atau tentera selama tiga tahun berturut-turut atau empat tahun berselang-selang.

d. Ketika

Nik Safiah, et al (2008) mengkategorikan kata hubung ‘ketika’ di bawah kata hubung pancangan keterangan. Asmah (1993) pula mengkategorikan kata hubung ini sebagai kata hubung waktu. Kata hubung ‘ketika’ memberikan makna waktu yang tertentu. Penggunaan kata hubung ini digunakan untuk menyatakan sesuatu waktu yang tertentu dan penggunaannya boleh dilihat dalam **contoh 15** ketika ucapan Tunku Abdul Rahman yang menyatakan tentang kemerdekaan tanah air.

15. Kemerdekaan negeri ini akan diserahkan **ketika** darurat telah tamat dan pada masa penduduk-penduduk negeri ini daripada segala bangsa telah bersatu faham. (1952)

Dalam konteks ayat ini, beliau menekankan penggunaan kata hubung ini bagi menunjukkan bahawa Tanah Melayu akan meredeka apabila tamatnya darurat dan semua kaum di Negara ini bersatu padu.

e. Selepas

Menurut Kamus Dewan (2002, hlm 799) kata ‘selepas’ bermaksud “sesudah, setelah sudah atau setelah selesai”. Oleh itu, kata ini boleh membawa maksud sesuatu waktu yang telah berlalu akan dihubungkan dengan waktu seterusnya. Penggunaan kata ‘selepas’ berfungsi untuk menghubungkan dua waktu yang tidak sama secara jelas. Penggunaan kata hubung ‘selepas’ dapat dilihat dalam contoh berikut:

16. Malangnya **selepas** tamatnya pilihan raya kebangsaan itu, telah berlaku Peristiwa Tragedi 13 Mei, iaitu tragedi yang telah mengecewakan segala usaha yang kita telah buat dan peraturan- peraturan yang telah kita susun untuk mencapai perpaduan rakyat negara ini yang terdiri daripada berbagai-bagai keturunan bangsa itu. (1971)
17. **Selepas** itu baharulah hendak diadakan pilihan raya bagi Majlis Mesyuarat Negeri dan Federal. Akuan yang seumpama ini pada pendapat saya terlalu longgar kerana di dalamnya tidak mengandungi sesuatu ketetapan yang boleh dipegang kerana tidak disebutkan bila masanya hendak dijalankan. (1952)

Contoh 16 menunjukkan keadaan dua waktu yang berbeza, iaitu sebelum dan selepas berlakunya pilihan raya, dan keadaan sebaliknya telah terjadi selepas pilihan raya, iaitu tragedi 13 Mei yang menyebabkan berlakunya perbalahan kaum di Malaysia. Kata hubung ‘selepas’ yang digunakan oleh Tunku menepati makna selepas, iaitu sesudah atau setelah selesai.

KESIMPULAN

Sesebuah teks ucapan yang baik dan mantap mesti mempunyai pertalian dan perpaduan bagi menjalin idea yang ingin disampaikan oleh seseorang pemimpin. Jalinan idea dalam teks ini perlu diperkukuhkan oleh kohesi dan koherensi selain daripada mengandungi maklumat baru dan lama serta boleh difahami oleh khalayak. Kohesi ialah keserasian hubungan antara unsur-unsur linguistik yang menghubungkan kata, frasa dan klausa seterusnya ayat dan wacana. Dalam kohesi, unsur yang paling penting dalam membentuk pertalian ialah kata hubung. Kata hubung merupakan golongan perkataan yang penting dalam pembentukan ayat, sama ada secara lisan ataupun tulisan. Walaupun kelihatan penggunaan serta sederhana fungsinya, namun ia cukup rumit kerana terdiri daripada pelbagai jenis dan bentuk, serta penggunaannya yang bervariasi. Penggunaan kata hubung dalam sesebuah wacana akan memperlihatkan sama ada wujudnya pertentangan, persamaan, dan tumpang tindih dalam wacana tersebut. Melalui hubungan tersebut, akan wujudlah jenis hubungan yang berkohesi dalam dan antara ayat-ayat tersebut, dan hubungan inilah yang akan memperkukuhkan lagi sesebuah wacana, khususnya teks ucapan pemimpin.

Setelah diteliti, kata hubung tambahan dan kata hubung masa merupakan jenis kata hubung yang paling produktif penggunaannya dalam teks ucapan Tunku Abdul Rahman. Unsur *dan* dan *telah* dalam jenis kata hubung tambahan dan kata hubung masa mendominasi penggunaan kata hubung dalam teks ucapan ini. Pewacana banyak memanfaatkan kata hubung tambahan dalam ucapan mereka kerana dalam konteks kajian, pewacana tersebut perlu memberikan maklumat tambahan kepada khalayak bagi menyampaikan ideologi serta hala tuju mereka untuk memimpin parti.

Diharapkan semoga kajian ini dapat memberi manfaat kepada bidang ilmu, khususnya bidang wacana dan tatabahasa. Semoga akan ada kajian yang lebih mendalam tentang kajian-kajian aspek kohesi yang lain dengan menggunakan teks ucapan pemimpin sebagai data kajian untuk melihat bukan sahaja pertalian dalam teks, malah aspek luaran seperti konteks teks dapat dihasilkan. Selain itu, dicadangkan juga akan ada gabungan kajian kohesi dan koherensi dalam teks ucapan kepimpinan bagi menambahkan lagi khazanah ilmu dalam bidang linguistik.

RUJUKAN

- Abdul Rahman Aziz & Mustapa Kassim. (2009). *Amanat Presiden: Demi Agama, Bangsa Dan Negara (1951-1971-Tunku Abdul Rahman)*. Kuala Lumpur: Berita Publishing.
- Asmah Haji Omar. (1980, Mac). Analisa Wacana (Bahagian Pertama). *Dewan Bahasa*. 24(3), 11-25.
- Asmah Haji Omar. (1980, April). Analisa Wacana (Bahagian Akhir). *Dewan Bahasa*. 24(3), 9-25.
- Asmah Haji Omar. (1991). *Bahasa Melayu Abad Ke-16: Satu Analisis Berdasarkan Teks Melayu Aqa'id Al-Nasafi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji Omar. (1993). *Nahu Melayu Mutakhir Edisi Keempat*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Baker, M. (1992). *In Other Words: A Course Book on Translation*. Routledge: London.

- Brizuela, M., Andersen, E. & Stallings, L. (1999). Discourse markers as indicators of register. *Hispania*, 82 (1) 128-141.
- Dabs, J.M. (1982). *Varieties of Reseach*. California: SAGE Publications.
- Gay, L.R., & Airasian, P. (2003). *Educational Research: Competences for Analysis and Application (7th ed)*. Columbus, OH: Charles Merrill.
- Halliday, M.A.K. (1973). *Explorations In The Functions Of Language*. London:Edward Arnold.
- Halliday M.A.K. (1975). *An Introduction To Systemic Functional Linguistic*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. (1978). *Language as Social Semiotics: The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K, & Hassan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Hasmidar Hj Hassan. (2006). Kata Hubung 'Dan' Dan 'Tetapi': Satu Analisis Perbandingan Nahu Dan Pragmatik. Tesis Doktor Falsafah, Fakulti Sains Sosial dan Kemasyarakatan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Hasmidar Hj. Hassan. (2009). Kata Hubung 'Dan': Satu Analisis Semantik Dan Pragmatik, dalam Nor Hashimah Jalaluddin, Imran Ho Abdullah & Idris Aman (Eds.) *Linguistik: Teori & Aplikasi*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Henry Guntur Tunku Abdul Rahmanigan. (1995). *Pengajaran Wacana*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Idris Aman, 2001. Analisis Wacana Kritis Perutusan Perdana Menteri Dr. Mahathir Mohamad. *Tesis Doktor Falsafah*. Universiti Malaya.
- Idris Aman. (2008). Bahasa Dan Kuasa: Analisis Wacana Barisan Nasional Dalam Pilihan Raya Umum Ke-11. *Akademika*, 72, 69-96.
- Idris Aman. (2009). Mengurus Wacana Dan Kepimpinan: Analisis Ucapan Sulung Perdana Menteri Malaysia Keenam. *Jurnal Bahasa*, 11 (2), 235-272.
- Mohammad Fadzeli Jaafar. (2006). *Gaya Hipotaksis Dan Parataksis: Suatu Analisis Stilistik*. Tesis Doktor Falsafah, Fakulti Bahasa dan Linguistik, Universiti Malaya.
- Mohammad Fadzeli Jaafar. (2006, Disember). Gaya Hipotaksis Dan Parataksis Dalam Kerangka Nahu Fungsian-Sistemik. *Jurnal Bahasa*, 6 (4) 610-627.
- Muhammad Faizul Abd Hamid, Mohd. Azidan Abdul Jabar, & Muhammad Alif Redzuan Abdullah. (2019). Unsur Penanda Wacana Dalam Teks Ucapan Belanjawan 2019. *Jurnal Bahasa*, 19 (1), 41-65.
- Muhammad Faizul Abd. Hamid, & Mohd. Azidan Abdul Jabar. (2020). Penghuraian Strategi Wacana Teks Ucapan Belanjawan 2019. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 20 (2), 244-263.
- Muhamad Fauzi Jumingan. (1995). *Penanda Wacana Dalam Terjemahan Arab-Melayu: Satu Analisis*. Kuala Lumpur: Fakulti Pendidikan, Universiti Malaya.
- Mohd. Isa Osman. (1995). *Penggunaan Penanda Wacana Dalam Kemahiran Menulis Murid-Murid Tahun Enam Sekolah Rendah Kebangsaan*. Kuala Lumpur: Fakulti Pendidikan, Universiti Malaya.
- Nik Safiah Karim, Farid M.Onn, Hashim Musa & Abdul Hamid Mahmood (2008). *Tatabahasa Dewan Edisi Ketiga*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Noresah Baharom (Ed.). (2002). *Kamus Dewan Edisi Ketiga*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Normala Othman. (2000). A Comparative Analysis of Malay and English Contrastive Discourse Markers. *Phd Thesis, Boston University*
- Sanat Md. Nasir. (1996). Kewacanaan Za'ba, dalam. Wan Abdul kadir (Ed.). *100 Tahun Za'ba, Za'ba: Pejuang Bangsa*. Kuala Lumpur: Akademi Pengajian Melayu, Universiti Malaya. 39-48.
- Sanat Md. Nasir. (2002). *Tautan Dalam Wacana Bahasa Melayu Akhbar*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Sarjit Singh & Zahid Emby. (2010). *Pengantar Sains Sosial*. Kuala Lumpur: Meteor.
- Wong Shia Ho. (2013). Bahasa Figuratif Sebagai Wahana Pemikiran: Satu Analisis Pragmatik. *Jurnal Bahasa*, 39-63.
- Wong Shia Ho. (2014). Penggunaan Simbol Dalam Teks Ucapan Tunku Abdul Rahman: Analisis Teori Relevans. *Jurnal Bahasa*, 14 (1), 60-96.
- Zainal Abidin bin Ahmad (ZA'BA). (2000). *Pelita bahasa Melayu I, II, III*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.